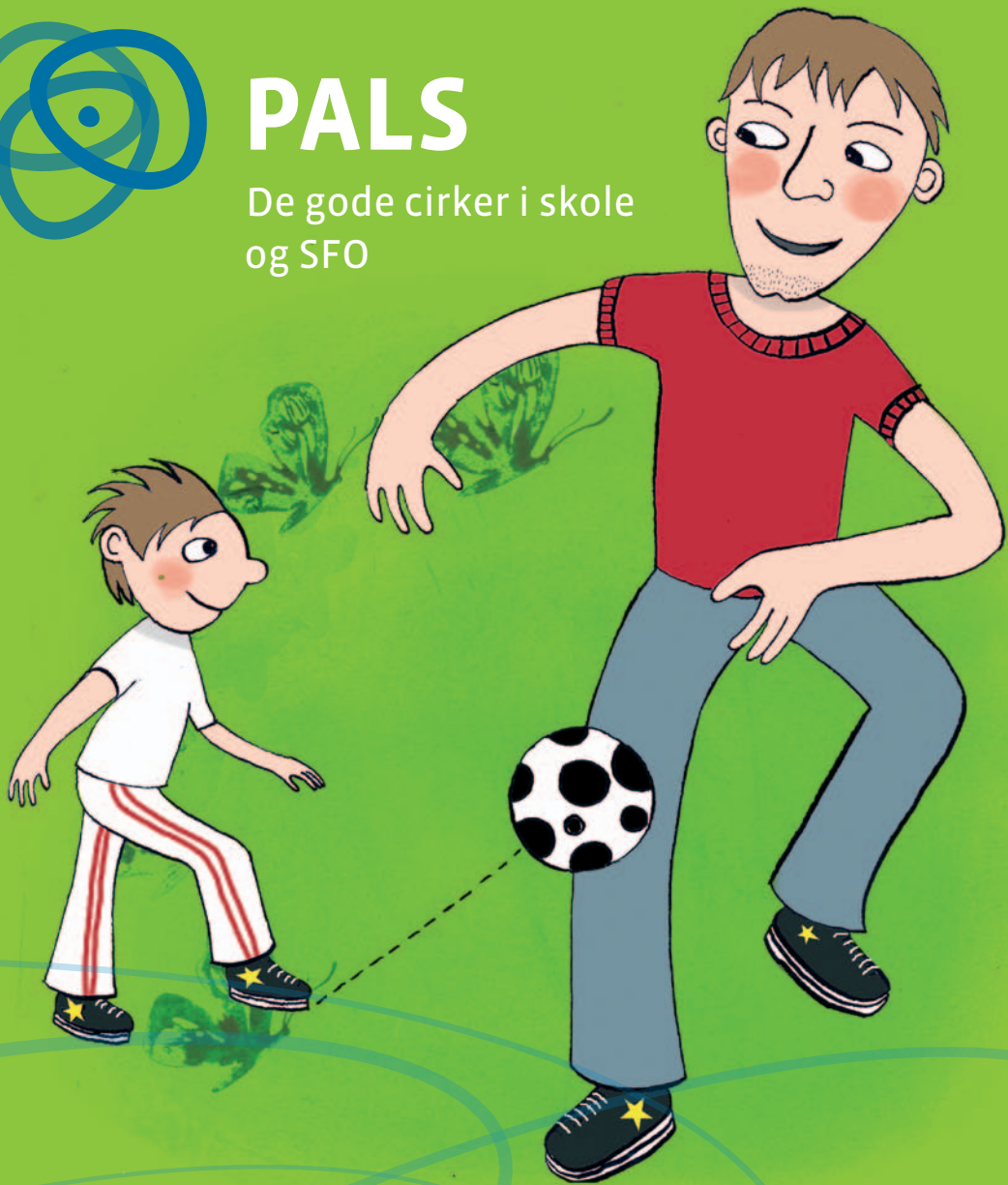

PALS

De gode cirker i skole
og SFO

I frikvartererne er der konflikter mellem børnene, og konflikterne bliver tit bragt ind i timerne. I klassen tager en lille gruppe børn al opmærksomhed, fordi de har en højlydt eller voldsom adfærd. I SFO'en er der en del larm i fællesområderne, og nogle af børnene behandler ikke hinanden ordentligt.

Genkender du som skoleleder, lærer eller pædagog disse ting fra din hverdag? Så er PALS-modellen sikkert interessant for din skole.

Positiv Adfærd i Læring og Samspil – PALS – er en udviklingsmodel, der omfatter hele skolen. Målet er at styrke børns sociale og skolefaglige kompetencer og dermed forebygge adfærdsproblemer.

PALS er proaktiv frem for reaktiv og fokuserer bl.a. på indlæring af sociale kompetencer som:

- samarbejde
- empati
- ansvar
- selvkontrol
- selvhævdelse.

Resultater med PALS

Erfaringer fra Norge, Island og USA viser, at PALS giver synlige og positive resultater for børnene, de ansatte på skolen og forældrene.

Umiddelbare resultater

- Der opnås et fælles sprog og fælles rammer på skolen.
- Samarbejdet mellem skole og SFO udvides og styrkes.
- Der arbejdes målrettet med at udvikle værdier og forventninger til adfærd, der forpligter alle på skolen.

Resultater på mellemlangt sigt

- Skolens personale arbejder målrettet efter fælles værdier og regler.
- Skole/hjem-samarbejdet støtter ændringerne.
- Bedre trivsel og mindre forstyrrende adfærd i skole og SFO.
- Færre henvendelser til PPR om forstyrrende adfærd.
- Færre indstillinger og underretninger til servicelovens handleområde om børn i adfærdsvanskeligheder.

Resultater på langt sigt

- Indsatsen ændrer grundlæggende og vedvarende børnenes adfærd og sociale kompetencer, så de kan deltage i forpligtende fællesskaber i skole og fritid.
- Kulturen på skolen støtter vedvarende den positive adfærd.
- Skolens personale oplever en væsentlig højere kollektiv mestringskompetence, dvs. at de ansatte i fællesskab lykkes bedre med aftaler og tiltag.

Baggrund

Elever i udadreagerende adfærdsproblematik-ker tiltrækker sig ofte negativ opmærksomhed og bidrager til negative samspilsmønstre med andre elever og voksne i skolen. I takt med disse elevers negative påvirkning af skolens læringsmiljø reduceres også deres egne læringsmuligheder betragteligt.

Ekskludering og straf synes stadig at være de mest anvendte strategier til håndtering af problemadfærd. Individuelle tiltag til løsning af problemerne har i bedste fald lært børnene at de hører hjemme et andet sted - de bliver udstødt og isoleret på skolen.

Forskning peger på, at disse strategier hverken bidrager til reducere af adfærdsproblemer eller til at forbedre det sociale samvær og læringsmiljø.

Problemadfærd opretholdes og øges, når der eksisterer

- uklare forventninger, regler og rutiner
- begrænset voksen opfølgning/tilsyn
- inkonsekvent brug af udvisning fra klassen
- få eller ingen positive reaktioner på forventet positiv adfærd
- manglende hensyn til individuelle forskelle
- manglende støtte indbyrdes blandt skolens personale.

Negative konsekvenser er en nødvendig del af børns opvækst og udvikling, men de bør være milde og forudsigelige.

Også anden problemadfærd opretholdes, når de ovennævnte elementer er fremherskende i skolens miljø. De stille, indadvendte elever har i samme grad behov for tydeligere voksen opfølgning/tilsyn, positive reaktioner på forventet positiv adfærd samt hensyntagen til individuelle forskelle.

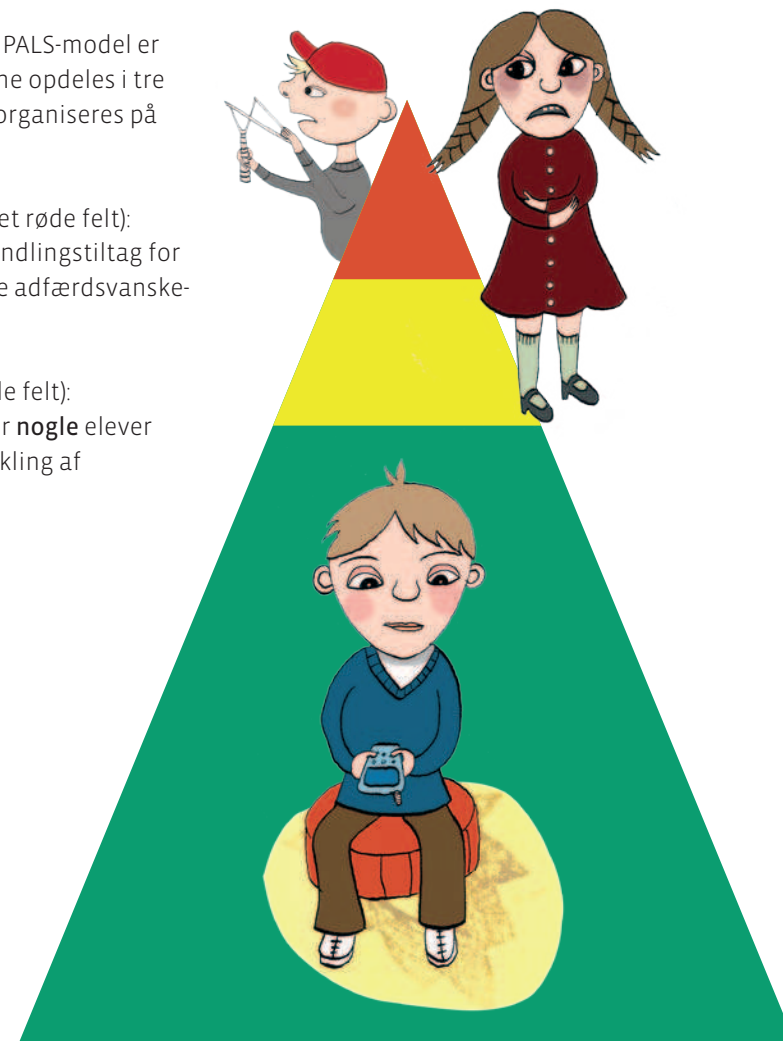
Hvem kan få udbytte af PALS?

Målgruppen for den danske PALS-model er *alle* elever på skolen. Eleverne opdeles i tre målgrupper, hvor tiltagene organiseres på tre niveauer:

Børn med særlige behov (i det røde felt): Indgribende støtte- og behandlingstiltag for de **få** elever (0-5 %) i alvorlige adfærds vanskeligheder

Børn i risikogruppe (i det gule felt): Foregribende støttetiltag for **nogle** elever (10-15 %) med risiko for udvikling af adfærds vanskeligheder

Børn i normalområdet (i det grønne felt): Forebyggende tiltag for **alle** elever

Grundsten i PALS

PALS omfatter hele skolen, og for at opnå den ønskede effekt kræver det, at alle, der er tæt på børnene i hverdagen, deltager aktivt: lærere, pædagoger, forældre, rengøringspersonale, skolesekretær, pedel samt behandlersystem.

Tanken bag PALS er, at det sociale fællesskabs regler er for alle og skal læres af alle. Ingen børn stilles udenfor – uanset deres vanskeligheder. PALS er proaktivt og forebyggende, så skolens ansatte er på forkant med, hvordan de handler overfor børnene og forebygger, at bekymringer udvikler sig til alvorlige problemer.

PALS bygger på en grundlæggende og evidensbaseret tankegang om arbejdet med børn i adfærdsproblematikker

- Børn bør udvikle sig i den sociale kontekst, de lever deres liv i.
- Anerkendelse, ros, opmuntring og belønning virker langt mere effektivt end ekskludering og straf.

- Tydelige regler og forventninger, samt tydelige grænser skaber overskuelighed, tryghed og ro til at lære sociale kompetencer og meget andet.
- Milde og forudsigelige konsekvenser reducerer uro, fremmer udvikling og bidrager derfor til alles trivsel i det sociale samfund, som en skole/institution er.
- Relationen mellem barn og voksen er en kardinalfaktor i udviklingsarbejdet med børn, især ved adfærdsproblematikker.
- Kortlægning af risikofaktorer og beskyttende faktorer, samt muligheden for at teste systemet inden det skal virke, sikrer kollektiv mestringskompetance blandt personalet.
- At føre tilsyn for at observere adfærden udgør baggrunden for at registrere ændringer og løbende tilpasse systemet til den gældende virkelighed.

PALS fokuserer på

Positiv involvering

Skolens personale har fokus på de gode relationer og på den voksnes mange muligheder for at se og bekræfte børn. Der arbejdes med den voksnes måde at kommunikere med børn på, mulighederne for at involvere sig i børns daglige aktiviteter og sikre kvaliteten i samværet.

Målet er at forebygge problemudvikling samt bryde en negativ udvikling, som er opstået mellem voksne og børn.

Positiv involvering er centralt i PALS-temaer, og det vil præge atmosfæren mellem skolens personale og eleverne, mellem de ansatte indbyrdes og mellem eleverne indbyrdes.

Gode og effektive beskeder

Skolens personale arbejder med at fremme samarbejdet mellem voksen og barn ved hjælp af gode beskeder. Målet er at opnå en øget bevidsthed om formidling af forventninger og budskaber til børn.

En god besked er kort, enkel og udtrykker klare forventninger. En god besked fortæller eleverne, hvad de skal gøre frem for, hvad de ikke skal gøre.

Ros og opmuntring

Skolens personale arbejder med at anvende ros og opmuntring for at anerkende og forstærke ønsket adfærd hos eleverne. Der er fokus på positiv adfærd frem for negativ adfærd – man leder så at sige efter det positive.

Ros som gives specifikt og umiddelbart har den største effekt. Den voksne viser entusiasme, og eleven opmuntres i processen, selvom ikke alt er perfekt.

Grænsesætning

Skolens personale vurderer forskellige niveauer af problemadfærd (mere og mindre alvorlig). På skolen udvikles generelle principper for konsekvenserne af problemadfærd samt en procedure for gennemførelsen, som både elever, forældre og ansatte har kendskab til.

Grænsesætning er umiddelbare reaktioner, som gives på en respektfuld og rolig måde.

Problemløsning

Skolens personale arbejder med strategier for problemløsning for at have en struktureret metode til at løse problemer på skolen. Strategierne giver mere fleksible handlings- og løsningsalternativer når problemer opstår.

Problemløsning hjælper de implicerede til at anvende kognitive strategier - ”holde hovedet koldt”- og det styrker de mellemmenneskelige færdigheder i konfliktsituationer.

Regulering af følelser

Skolens personale arbejder bevidst med følelsesregulering, så de er bevidste om, hvordan deres følelsesmæssige involvering kan påvirke konfliktsituationer positivt og negativt.

Den voksne må have gode strategier for at regulere egne følelser i forbindelse med negative hændelser og situationer, hvor barnet viser udadreagerende adfærd

Tilsyn

Skolens personale vurderer tilsynet på alle skolens områder - inde som ude. Målet er ikke kontrol men at sikre støtte, når der er behov for dette.

Systematisk tilsyn og opfølgning er vigtige forebyggende strategier i forhold til at

- støtte op om skolens arbejde med at udvikle et trygt og godt læringsmiljø
- fremme børnenes sociale færdigheder og reducere problemadfærd
- forhindre, at nogle børn udsættes for negative påvirkninger og hændelser

Personalet har via tilsyn og opfølgning mulighed for at

- forstærke positiv adfærd gennem opmuntning og positiv involvering
- genlære og forstærke forventet positiv adfærd
- korrigere problemadfærd på en systematisk måde

Kortlægning og vurdering af adfærd

SWIS (School Wide Information System) er et databaseret informations- og vurderingssystem, som anvendes til beslutning og udformning af forbedrende tiltag i læringsmiljøet. SWIS baseres på de ansattes kortlægning af elevadfærd ved hjælp af hændelsesrapporter.

SWIS giver skolens ansatte mulighed for hurtigt og effektivt at anvende kortlægningsdata om elevernes adfærd for at give støtte til elevernes udvikling og læring.

Metode og teori

PALS bygger på principper fra Parent Management Training – Oregon (PMTO), som er et familiebehandlingsprogram. Hvor PMTO har fokus på familien, har PALS fokus til skolen. PALS er udviklet ved Atferdssenteret i Oslo på baggrund af erfaringer fra bla. USA med SW-PBS (School Wide Positive Behavior Support, se www.apbs.net)

PMTO er en evidensbaseret behandlingsmetode for familier med børn i alderen 3 til 12 år med begyndende eller udtalt problemadfærd. PMTO var blandt de første evidensbaserede familiebehandlingsmetoder i Danmark. PMTO tager udgangspunkt i barnets situation og bygger også på en aktiv involvering af forældrene. Målet er at ændre adfærdsmønstre og fremme den positive kommunikation, således at man stopper den negative udvikling i familien og i skolen og derved reducerer problemadfærden. Forældrene får træning i bl.a. kommunikation med barnet, positiv involvering og opmuntning af barnet, problemløsning i familien og grænsesætning over for barnet.

Læs mere om PMTO på www.servicestyrelsen.dk/pmoto

PALS programmet er teoretisk baseret på en multiteoretisk tilgang, da der ikke er én teori, der kan varetage alle sider af skolens og elevernes funktion, læringsmiljøet og udviklingsprocesserne.

Fundamentet er en forståelse af læringsmiljøets kontekstuelle faktorer set i et socialøkologisk lys. Derfor er Bronfenbrenners tænkning og forståelse af samspillet i systemer et afgørende moment. Her tales om, at det er systemer, der er kommet i ubalance - ikke enkeltindivider. Derfor er det ikke perspektiverende med en fejl- og mangel tænkning.

Arbejdet med PALS understøtter et paradigmeskift, hvor positive udviklingsmuligheder sættes i fokus. Naturligt inddrages udviklingspsykologiske perspektiver, den sociale interaktions læringsteori (Gerald Patterson), social læringsteori (Bandura) og ikke mindst det sociokulturelle læringssyn (Vygotsky).

Også den kognitive lærings- og udviklingsmetodik samt en række sociale tilknytningsteoretikere lægger grund til afgørende programmelementer omkring samspillet sociale forankring.

Forskning fra bl.a. University of Oregon har lagt grund til strategier for forebyggelse og afhjælpning af problemudvikling i læringsmiljøet.

Sådan implementeres PALS

En kvalificeret, ekstern PALS-vejleder leder oplæringsprogrammet på skolen og modellen implementeres i løbet af 3 år fra projektstart.

1. år – Oplæring og planlægning

Der fokuseres på de generelle og forebyggende tiltag. Alle skolens ansatte deltager i udviklingen og er med til at sikre en lokal, tilpasset implementering af PALS. Der sammensættes et PALS-team, som repræsenterer skolen bredt, og som sikrer et fortsat fokus på PALS.

Pædagogiske refleksioner, kompetenceudvikling, træning af nye færdigheder og udarbejdelse af fælles forventninger i forhold til adfærd, fælles regler og procedurer er væsentlige arbejdsområder i det første år med PALS.

2. år – Handling og fortsat oplæring

Det andet år er handlingsorienteret, og der sættes gang i de generelle, forebyggende tiltag, som er blevet planlagt og udviklet i løbet af det første år. Elever og forældre involveres i starten af det andet år.

Dette år er også et oplæringsår. Her sker en oplæring i, planlægning og tilrettelæggelse af individuelle støttetiltag bl.a. ved hjælp af datamateriale indsamlet i et skoleomfattende informationssystem, kaldet SWIS.

Der skabes forbindelser til supplerende indsats-

ser, forankret i f.eks. børne-, unge- og familieafdelingen, ligesom forælderrådgivning også kan påbegyndes i denne fase.

Forælderrådgivning

Forælderrådgivning er et kortere rådgivningsforløb, som tilbydes forældre, der mangler redskaber til at tackle forskellige situationer i hjemmet med barnet. Forældrene får præsenteret og øvet sig i nogle enkle forældreværktøjer, som de afprøver hjemme og efterfølgende justerer sammen med rådgiveren ud fra deres erfaringer.

Tilbuddet er gratis og består af 3-5 samtaler. Rådgiveren er én af skolens lærere eller pædagoger eller én fra PPR, som har fået en særlig uddannelse i PALS.

3. år – Opfølgning, vejledning og igangsættelse af de individuelle støttetiltag

Skolen vedligeholder og opretholder de forebyggende tiltag, som blev udviklet i det første år og igangsat i det andet år.

De individuelle støttetiltag, der blev udviklet i det andet år, sættes i gang.

Fokus rettes nu også mod de elever, der har brug for supplerende indsatser for adfærdsmæssigt at kunne trives. Her igangsættes forælderrådgivning, og der etableres faste procedurer for supplerende indsatser.

Hvordan kan I være med?

PALS implementeres i Danmark med støtte fra Servicestyrelsen.

PALS opstartes på en skole med udgangspunkt i en kommunal aftale. I arbejdet med PALS er det afgørende, at der skabes et tæt og stærkt samarbejde mellem skoleforvaltning og børnefamilieforvaltningen under Serviceloven, samt at visitationssystemerne arbejder smidigt sammen.

Specialindsatserne under Serviceloven og den specialpædagogiske indsats i skolen sættes via PALS ind i en helhedsorienteret sammenhæng.

Udgangspunktet for indsatsen er derfor at

- Der etableres en kommunalaftale om implementeringsstrategien.
- Kommunen har eller ønsker at uddanne PMTO terapeuter (dette kan kombineres med anden evidensbaseret familieindsats som f.eks. De Utrolige År).
- Mindst 80 % af medarbejderne på skolen ønsker at deltage i PALS og tilkendegiver ønske herom.

PALS blev fra 2008 via et pilotprojekt implementeret i Aalborg, Holstebro, Herning og Ikast-Brande kommune. Projektet blev udvidet i 2010 med enkelte nye kommuner.

I 2011, 2012 og 2013 er der mulighed for at indgå i PALS vejledeuddannelsen. Nye kommuner tilbydes derfor mulighed for at deltage i programmet via en samarbejdsaftale med Servicestyrelsen efter en parathedundersøgelse.

I PALS programmet uddannes

- Eksterne PALS-vejledere, som rådgiver skolerne i processen.
- Interne PALS tovholdere, der tilknyttes PALS netværk sammen med skolens leder.
- Interne PALS-familierådgivere, som rådgiver forældre i kortvarige rådgivningsforløb.
- Interne børne-gruppe-vejledere, der medvirker ved specialpædagogisk indsats for børn med særlige behov.
- Hele skolens personale gennemgår et efteruddannelses- og udviklingsforløb.

Hvis du vil vide mere...

Modellen er udviklet af Atferdssenteret i Norge og baseret på amerikanske Positive Behaviour Intervention and Support (PBIS). Atferdssenteret har anvendt modellen og uddannet PALS-vejledere siden 2002. Servicestyrelsen, som står bag PALS Danmark, har tilpasset modellen til danske forhold og er ansvarlig for implementering af modellen herhjemme.

Du kan læse mere om PALS Danmark på www.servicestyrelsen.dk/pals.

Kontakt PALS programleder Gøye Thorn Svendsen gsv@servicestyrelsen.dk for yderligere oplysninger. Her vil du også kunne få kontaktoplysninger til kommuner og skoler, som har erfaringer med PALS.

Du kan få mere at vide om Servicestyrelsens øvrige arbejde på det sociale område på www.servicestyrelsen.dk

SERVICESTYRELSEN

Servicestyrelsen
Edisonsvej 18, 5000 Odense C
5000 Odense C
Tlf. 72 42 37 00
www.servicestyrelsen.dk

